

SOSYAL PSİKOLOJİ

Yazan: W. Mc Dougall

Çeviren: Sabahat Hepaydın

GİRİŞ

Sosyal ilimlerin mensupları arasında daima belli bir gurup insan zekâsı ve onun faaliyet tarzları hakkındaki bilgiyi kendi alanlarındaki malzemenin aydınlatma vasıtalarının- esas bölümlerinden biri olarak kabul eder ve sosyal ilimlerin bu yoldaki bilginin tamamlık ve doğruluğuna dayanmakla başarılı bir kalkınma yapabileceği hakikatini kabul ederler. Bunlar her hangi bir açılıma lüzum göstermeyecek kadar apacık hakikatlerdir. Bu ifadeyi kabul etmeyenler başka bir muhakeme silsilesiyle bu fikrin doğruluğuna inandıramazlar. Fakat şurası muhakkak ki, zekânın bünyesi ve çalışması hakkındaki hakikatleri incelemek işi ve bu bilgiye yenilerini ilâve iddiasında bulunan Psikoloji- ahlâk, ekonomi, siyaset, tarih felsefesi, sosyoloji ve kültürel antropoloji ve daha özel anlamda sosyal ilim olan din, kanun, öğretim ve eğitim, ve san'at gibi ilimlerin esas temeli olarak- tatbikatta genel olarak kabul edilmemektedir.

Bu ilimlerin mensuplarından bazıları, Comte ve Durkheim gibileri Psikolojinin bu iddiasını büsbütün inkâr ve reddederler. Bazıları da bunu kabul etmiş görümlerine rağmen tatbikatta ihmal ederler. Psikolojiye dair bilgilerinin noksanlığını çekinmeden itiraf etmelerine rağmen ekonomi konuları üzerinde yazarların ekserisi Psikolojinin hakiki yerini kabul ederler. Fakat Psikolojik bilgilerinin temelini halk dilinde geçer, zekâ üzerindeki müphem ve insanı yanlış yola götüren bilgiye ve kendi maksatlarına uygun gelişigüzel uydurulmuş faraziyelere dayarlar. Bütün bunlara rağmen Psikolojinin çok geçmeden bütün sosyal ilimlerin esas temeli olacağını ispat eden işaretler vardır.

Bu kitap psikolojinin tatbikattaki değişikliğini teşvik maksadıyla yazılmış olduğundan bugünkü karışıklığın sebeplerine ve bu karışıklığı gidereceği ümit edilen şekillere kısaca göz gezdirmekle işe başlamıştır.

Sosyal ilim mensupları tarafından Psikolojinin tatbikatta bu kadar ihmal edilmesine sebep onun eksikliği olmuştur. O halde onu asıl mev-

kiine çıkarmak için yapılacak ilk iş bu eksiklerin tamamlanması olacaktır.

Fakat bu eksiklikler nelerdir ? Neden bu kadar uzun zaman devam etmişlerdir ? Noksanların bu kadar uzun sürmesi kabahatini sosyal ilim mensupları ile hakiki psikologlar arasında paylaşmakla yukarki suallere cevap verilebilir.

Psikolojinin, sosyal ilimlerde asıl önemi haiz olan sahası, insan hareketlerinin menşeleri aklı ve bedenî hareketleri idare ve ahlâkı düzenleyen tenbihlerden bahseden kısmıdır. Halbuki bu Psikolojinin en ihmal edilmiş ve halâ en karanlık ve karışık alanıdır.

Şuurlu halin gerçekten sınıflanması, onu unsurlarına ayırmak, bu unsurların bünyesi ve onların birleşme kanunları problemleri sosyal ilimleri az ilgilendiren bir bahistir. Ruhla beden, fizikî halle ruhi hal, şuur ile dimağ faaliyeti arasındaki münasebetler ve büsbütün aklı meselelerin konusu olan zaman ve mekân, benzerlik ve ayrılık sınıflamaları ve birer aklı proses olan düşünme, idrak, karşılaştırma, soyutlama ve bütün bunların birbirleriyle olan ilgisi üzerindeki tartışmalar içinde aynı sözler varittir. Sosyal ilimleri doğrudan doğruya ilgilendiren bu yukarki prosesler değildir. Fakat bu proseslerin -ahlâkı düzenleme, cemiyetin bünyesi ve cemiyet içersinde fertlerin karşılıklı münasebetlerini belirleyen inançlarımızı kurduğumuz sonuçlar veya mahsulleridir.

Bütün insan hareketlerini çeviren ve sonuçlarını hazırlayan aklı kuvvettir ki yukarda sayılan aklı prosesler bu kuvvetin yardımcısidir. İşte bu aklı kuvvetlerin açık bir tanı, ırk ve fertteki tarihçesi kat'i bir surette yapılmış olmalı ki sosyal ilimlerde kuvvetli bir psikolojik temelle dayanılabilsin.

Psikoloji daha çok yukarda birinci plânda söylediğimiz meselelerle uğraşmış, fakat sosyal bakımdan daha önemli olan ikinci plândaki meselelerle uğraşmamıştır. Bu cihet ise birçok sebeplerin sonuçlarıdır. Öyle sonuçların ilimlerin tarihine baktığımızda önüne geçilemez bir hal olduğu anlaşılır. Önüne geçilemezdi zira insanlar sosyal hayatın birleşik fenomeni üzerinde düşünmeğe başladıkları zaman dikkatlerini önce kendilerine doğrudan doğruya yönelen meseleler üzerine toplayacaklardır, ve bunları (conception populaire) lerin formüle ettiği, yüzyıl ve sayısız nesillerin nisbeten açıkladığı ve nihayet metafizikçi ve ilâhiyatçıların gayretleri ile daha aydınlatılan fakat o zamanlar henüz karanlık ve güç kavranan prensiplerden dedüksiyonla izah edeceklerdi. Fakat 18 ci yüzyılda ve 19 cu yüzyılın ilk bölümlerinde ilmi metodun modern prensiplerinin kabul edilmeğe ve her tür-

l spekülasyon kanunlarında kullanılmağa ve türlü sosyal ilimlerin biri birinden farklaşmağa başladığı devirde sosyal ilimlerin türlü Őubelerinin mensupları da eskisi gibi, sosyal fenomenleri izah için, insan zekâsının esas yapısı üzerinde bilgi edinmek dururken öyle uydurma ve yanlış olarak esas sayılan prensiplere dayanmak imknsızdı.

Gelecek nesillerin sosyal ilimleri evrimleyebilmeleri için muhtaç oldukları Psikolojik hakikatlerin temelini bulabilmek için kendilerini münferit zekânın tetkikine hasreden nesillerden devlet, "genel özel gidiş," gibi hayatın geniş meselelerinin ilmini yapmağı teemmülle kendilerinden sonrakilere bırakmak beklenemezdi. Bu adamların karşılaştıkları meseleler önemli ve acele meselelerdi. Örf ve gelenekler, kanunlar ve kurumlar teorik ispat istiyorlar. Sosyal ıslhat isteyenler konutlarının doğruluğunu insan tabiati için kabul edilmiş prensiplere uygunluğunu teorik demonstrasyonlarla sağlamak istiyorlardı.

Sosyal ilimlerle bu ilk uğraşanlar yapılması her zaman mümkün olmayan- kendilerinin dışına çıkma düzenini başarabilselerdi muhtaç olunan gerçek Psikolojiyi yaratmak onlar için mümkün olamıyacaktı. Zira sosyal fenomenleri izah ve meşru kılmak hususundan daha esaslı olan Biyoloji henüz karanlık ve çok uzakta idi ki önce bu ilmin yaratılması gerekirdi.

Muhtaç olunan esasları ancak karşılaştırmalı ve evrimci bir Psikoloji sağlayabilir. Bu da DARWIN' in insanın bedeni karakterlerinin hayvan silsilesinin evrimiyle aynı devamlılığı (continuite) gösterdiğini söylemesi ile insan dimağınının hayvan dimağı ile aynı devamlılığı gösterdiği kanaatine yol açmazdan önce olamazdı. Böylece her sınıf sosyal ilim mensupları Psikolojik hakikatlere dayanarak kuruluş bir ilmin yokluğu karşısında zekâ için bir takım faraziyeler kurmak zorunda kaldılar, ve bunları AD HOC yaptılar. Bu suretle her sahada en az gerekli olan Psikolojik doktrinler meydana getirmiş oldular. Fakat bunlar o kabil doktrinlerdir ki daha mufassal ve doğru bir psikolojik tahlile yer vermedikleri gibi bunun lüzumunu da gizlerlerdi.

Bu doktrinler zekâ meseleleri üzerinde yıllarca sırf bir hakikati bulmak maksadı ile işe başlamış insanların eserleri değildir. Bunlar kasidevi doktrinler kurmak hevesiyle yapılmış Őeylerdir. Psikolojinin yavaş yavaş müstakil bir ilim olduğunu ileri srmeğe başlayınca etrafını bu -sosyal ilim mensuplarının parça parça ve yanlış yola götüren fakat sosyal ilimleri yakından ilgilendiren alanını- doktrinlerle çevrili buldu. Bunlara dayananlar Psikolojinin haklı hücumlarına karşı gelmeğe başladılar. Zira bunlar o alanı artık benimsemişlerdi ve Psikolojinin bu

kabil itirazları onların bütün sistemlerini yıkabileceğinden doğrudan doğruya karşı geldiler.

Psikologlar kendi ilimlerini tanımlama ve onu diğer ilimlerden ayırmağa çalışırken böylece konularının, metod ve tatbikat alanı nekadardar bir çerçeveye inhisar ettiğini kabule sevk edilmiş oluyorlardı.

Psikolojiyi şuurlu halin ilmi diye tanımlar ve (introspection) nun da biricik metodu olduğunu kabul etmekle yetiniyorlardı. Zira Psikolojinin esas malı olan bu halin introspective tanımlama ve tahlili henüz hiç bir ilim tarafından benimsenmemişti, Konunun uzun bir zaman o dar çerçeve içersinde kalmasına âmil introspection'un biricik metod olarak kabulündeki isrardır.

Darwin'in fikirlerinin Biyoloji ilminde yaptığı ihtilâlden az sonradır ki psikolojinin tam istiklâlini göstereceği ümit edildiği bir zamanda introspection'un deneysel metodunu kullanmak hevesi herkesi sardı ve şimdiye kadar basit introspection'la yapılan bütün meseleleri yeniden bu yeni metotla yapmak şekli hakim oldu,

Burada psikoloji ilminin en önemli ve fakat en karanlık, zekâ ve şuurlu hali - kısmının diğer ilimler tarafından böyle vaktinden evvel ilhaki hadisesinden bazı örneklerle işaret edelim.

Bunlardan Ahlâk (Ethics) en iyi örneği teşkil edebilir. Bu konu üzerinde yazanlar her noktada psikolojik meselelerle karşılaştıkları gibi ahlâk üzerindeki her makalenin önemli bir kısmını amatör psikoloji yapan tarafı tutar. İlk ahlâkçılar, psikolojik görüşün eksikliği yüzünden bazı "Stoic,,lerinki gibi doktrinlere saptılar. Şöyle ki, akıllı ve iyi olan adam kendisini heyecanlarından "Emotion,, sıyırmak yolunu arayacaktır. Veyahut Kant'inki gibi akıllı ve iyi ihtiraslardan ve tabii insiyaklardan azade olmalıdır. Bunlar bir yana bırakılacak olursa, son zamanlarında leke nevinden üç yanlış teorisi vardır ki 19 cu yüzyılın ahlâki tartışmalarının en esaslı bölümünü teşkil eder.

Bunların birincisi psikolojik hedonizm diye bilinen ve bütün beşerî faaliyetin esasını "acıdan nefret ve zevk arzusu,, diye tanımlayan doktrindir. Bununla el ele giden bir diğeri de zevkle saadetin aynı olduğunu kabul eden teoridir. Bu iki yanlış teori "Utilitarism,,in psikolojik esasları olarak kabul edildi. Bunlar arasında vicdan, özel bir ahlâki hads ve bir ahlâki his veya iç güdü görüşleri önemlidir. Bu da ahlâki sistemlerin dayandığı yanlış teorilerin üçüncüsüdür.

1893 de Prof. H. Sidgwick bu meseleyi büsbütün altüst etti. O da selefleri gibi ahlâki veya makul hareketlerin insan için tabii olduğunu söyledi ve gayet ciddi alarak ta "gayri makul hareket,, (Unreasonable Action) adlı bir eserle bu gibi hareketlerin mümkün ve arasına vaki

olduğunu isbata ve bu karışık hali izaha çalıştı. Bunun içinde “Bentham,, ve “J. S. Mill,, den parçalar almıştır. Bu mektebe göre fert için en çok zevk sağlamayan herhangi bir hareket ancak hatalı bir düşünceden çıkabilir. Şu halde bu mektebe göre her hareket en çok bir zevk temini gayesine matuftur. Ve diğer herhangi bir hareket sadece gayri makul bir hareket değil fakat aynı zamanda gayri ahlâkîdir. Zira bu ferdin icabettiğini bildiği hareket tarzından farklı bir hareket tarzıdır. Sidgwick bundan sora istisna paradoksal ve gayri tabii olan bu gayri makul hareketlerin gerek Utilitaristler ve gerekse muarızları için yabancısı olmadığını gösterir. Bunun için de T. H. Green’i örnek insan olarak alır Bentham kadar geniş olarak ortaya atar ki, gerek erdemlik ve gerekse rezillik nevinden her türlü hareket için kendisine o zaman en büyük faydayı sağlayabilmek maksadiyle o şekilde hareket edilmesi icabettiğini hiç değilse kendisine ispat ettirecek, kendisini mazur gösterecek vaziyetler gösterir. Şu halde Green Bentham ve Mill’den şu cihetle farklıdır. Onların haz - zevk dedikleri şeye bu fayda demiştir. Fakat meselenin diğer tarafları için o da aynı gülünç şeyleri teorileri kabul eder. Sidgwick seleflerinin kabul ettiği beşeri motifler “Motiveshumaine,, görüşlerinin yanlış olduğunu söyleyerek reddedeceğine, insanların bazan lâzımgelen şekilden farklı, gayri makul, hareket etmeleri paradoksunun, tam bir ciddiyetle, psikolojik izahını yapmağa çalışır. Bu şu demektir ki Sidgwick tenkit ettiği kimselerin insanların yaradılışlarında izah edilmesi güç bazı prensiplere göre - normal olarak ve ekseri halde akıllıca ve icabeden şekilde hareket ettiklerini bazan da başka türlü hareket ettiklerini kabul ederse de halledilmesi gereken bir mesele halinde bırakır. Fakat hakikat şu ki insan türlü tenbihlerle harekete geçmek ve bu tenbihlerin mahiyeti evrimin uzun yüzyılları boyunca ve medenî cemiyetlerdeki insan hayatı ile bağıntısız bir şekilde tesbit edilmiştir.

Burada çözülmesi gereken psikolojik bir mesele var ki, bu kitabın da esas olarak meşgul olduğu meseledir. Bu şekilde türlü tenbihlerin etkisiyle hareket eden insan nasıl oluyorda ahlâkî veya akli şekilde hareket edebiliyor. Buna göre insanın şöyle düşüneceği geliyor.

İnsan tabiati ve harekâtının kaynağı olarak bu garip görüşleri ileri süren ahlâk felsefelerinin dimağları yapılış itibariyle “ordinaire,, insanı ahlâkî bakımdan yanlış olduğunu bildiği hareketlere bile sürükleyen kuvvetli tenbihlerden mahrum veya nefsi bu kadar sıkı baskıdan o kadar ahlâkileşmiş “moralize,, ki bu tenbihler kendilerini hissettiremiyorlar. Bu her iki halden hangisi doğru olursa olsun bu filozofları sos-

yal ilimleri böyle son derece yanlış psikolojik doktrinlere duyurmağa sürükleyen onların bu garip yaradılışlarıdır.

Vakalarının izahını çıkarmak ve ekonomik kanunlar için kaide ve sınırlamalarını "prescription,, psikolojik teorilerden aldığı söyleyen economie politic de psikolojinin bu durumundan az zarar etmiş değildir. Econ. Pol.ğin yanlış psikolojik teorilerden meydana getirilmiş yanlış bir neticeler dokusu olduğunu söylemek yalan olmamakla beraber fazla bir iftira olur. Ekonomik doktrinlerin yakın zamandaki gelişmeleri nisbeten az hatalı bir psikolojik temele dayanmanın lüzumunu kabul etmekten doğmuştur. Bu hali izahedecek bir örnek burada yersiz olmayacaktır.

Klâsik Econ. Pol.in en önemli doktrinlerinden biri şudur. İnsan daima kendi iyiliğini arayan ve her hareketinde kendi menfaatini düşünen akıllı bir yaratıktır. Utilitarien ahlâkın aşılmasında büyük bir rol oynayan psikolojik hedonizm ile bu birleştirilmiştir. Yani haz ile faide aynı olarak alınmıştır. Bundan sonra bu teorilerden yeter derecede mantıkî olarak şu sonucu çıkardılar. Açık bir pazarda emtianın mümkün olan en ucuz fiyata sağlanması ancak serbest rekabeti mümkün kılar.

Gerçi insan akıllı bir yaratıktır, lâkin çok kere akıllıca olmadan veya düşünmeden hareket eder. Demek ki economiciler piyasa üzerinde o derece etkin olan ve genel olarak malı sürmek gayesine matuf bulunan ve insanın reklâmcılık sanatını yapan yetikliğini "Suggestibility,, hesaba katmamışlar.

Piyasada dikiş makinelerinin yeter bir miktarda satılabileceken ondan aşağı kalmıyanların onun yarı fiyatına satılığa çıkarılmasına mukabil diğerinin 12 Pound'a müthiş bir sürüm yaptığını insanın sadece yukarıki yetikliğini bilmekle anlayıp izah edebilmiriyiz?

Rekabet ve fiyat hakkındaki dedüksionların da hatalı olduğu meydana çıkarılmıştır. Şöyleki, Trust veya corporationların genel istihlâk maddeleri için koydukları inhisarlar bu maddelerin piyasadaki fiyatlarını düşürdü. Görülüyor ki bu yukarıki fiyat ve rekabet prensibine uygun değildir.

Nisbeten az hatalı ve az sakat bir Psikolojinin ekonomik tartışmalara girmesinin mutlu sonuçlarına bir örnek olarak Mrs. Bosanquet'nin (The standard of life) üzerindeki çalışmalarını söyleyebiliriz.

Siyaset ilminde de bu kabil örneklere rastlanabilir. Manchester mektebinin "Üniversel kardeşlik,, diyen kozmopolitizmi yanlış psikolojik teorilere dayanaktan yarım yüzyılda Avrupa tarihini şekilleştirmek

yolunda büyük rol oynayan milli ruhun galeyana gelmesiyle meydana çıktı.

Tarih felsefesinde de insan zekâsı hakkında çabucak uydurulmuş teorilere dayanan dedüksiyon metodunu görürüz. V. COUSİN'ın tarih felsefesine temel edindiği teorileri ele alalım. Tarih felsefesinde Psikolojik temelin önemi hakkında kuvvetle ısrar ettikten sonra COUSİN der ki; İç sosyal hayatın türlü halleri ve görüntüleri insan tabiatının meyillerine irca olunabilir ki bunlar da herbiri İde ye tekabül eden beş ihtiyaçtan doğar. Bunlardan faide İdesi matematiğe, fiziki ilimlere, ekonomiye bölge ve sanayie temel olmuştur. Doğru İdeesi medenî cemiyete, devlete, hukuka; Güzel İdesi san'at; Allah İdesi din ve ibadete; Hakikat İdeesi, en yüksek derecesinde, felsefeye temel olmuştur. Bu İdelerin parçalara ayrılamaz ve herkesin zihninde aynı zamanda mevcut olduğu ve insanlığın temelini kurduğu ve yukarıda adı geçen sırayı takip ettikleri de iddia olunur. [1]

Yukarıda söylediklerimizin doğruluğunu bundan iyi ispat eden tek bir misale daha lüzum yoktur. Memleketinin düşüncesi üzerine büyük tesirler yapmış olan bu adam Psikolojinin sosyal ilimlerle olan münasebetini doğru olarak anlamış olmasına rağmen tam bir Psikolojinin mevcudiyetsizliği karşısında o an için noksanlığı kapatacak bu beş faraziyeyi kabul ile kendini doyumluyor.

Psikolojik temel iddiasında bulunmayan tarih felsefelerine gelince: bunlar da M. Fouillée tarafından yeter derecede karakterize edilmiştir. Sosyolojinin evrimi hakkında yazarken der ki, "Elle est née en effet de la d'une étude en grande partie mythique ou poétique: je veux parler de la philosophie de l'histoire telle que les métaphysiciens ou les théologiens l'ont d'abord conçue, et qui est à la sociologie positive ce que l'alchimie fut à la chimie, l'astrologie à l'astronomie. "O büyük bir kısmı itibarıyla usturevî veya estetik bir incelemeden çıkmıştır: yani ilk önce metafizikçi veya kelâmcıların tasavvur ettikleri tarzda o simyanın kimyaya karşı, yıldız ilminin astronomiye karşı durumu ne ise müspet sosyolojiye karşı da aynı durumda bulunan tarih felsefesinden bahsetmek istiyorum.,,

Son bir örnek olarak hukuka dair, olarak halâ bir çok muharrirlerin tuttuğu terkibi (retributive) ceza doktrininden doğuyor. Bu barbar ceza sistemi iradei cüziye (free-vill) doktrininden doğuyor. Ba doktrini tutan her hangi bir kimse için terkibi sistemden başka

[1] Muharrir bunu Prof. FLİNT'in (Tarih Felsefesinin Tarihi) adlı eserinden aldığını söylüyor.

akıllıca bir sistem olamaz. Zira bu faraziyeye göre, insan hareketleri bahis konusu olduğu takdirde, ceza verilirken gelecekteki ahlâkı evrim veya men şekli gözetilerek değil yani geleceğe çevrilmiş olmayan bir hükümle - geçmişteki intikam hissi göz önüne alınarak verilmelidir.

Sosyal ilimlerin her biri ele alınıp hataları bu şekilde ve beşeri faktörler hakkında hakikî doktrinlere ihtiyaç olduğu örneklerle gösterilebilir. Mc. Dougall bunu yapmaktansa 19 cu yüzyılın malzemesini kısaca şöyle hülâsa ediyor: «Son yüzyılda sosyal ilimlerle uğraşanlar ekseriyetle iki kısım idiler. Bir kısım faydacılarla (utilitarist) beraber bütün beşerî faktörleri kısaltı kısaltı «ıztıraptan kaçmak ve haz'a koşmak şekline sokanlar, diğerleri ise hedonistik doktrinden nefret edip te (motiveleri) insiyak, his, ahlâk veya vicdan gibi (faculté) lerce arayanlardır. Yüz yılın sonundan önce bu her iki grubun da doktrinlerinin yanlışlığı meydana çıktı. Fakat bunların yerini tutacak hiçbir yenisi henüz ibda edilmemişti. Diğer tarafta ise Darwin «İnsanın cediti 1871., adlı eserinde ilk defa olarak hakiki beşeri motivleri meydana koydu ve eğer onları iyice anlamak kabilsen ancak karşılaştırmalı tabii tarih metoduna dayanarak nasıl ilerleyeceğimizi gösterdi. Fakat o devirlerde henüz geçer olan Psikolojik hedonism'e gösterdiği itibar yüzünden Darwin'in kendi görüşü çok zarar gördü. Böylece onun liderliğini takip eden Psikologlar nisbeten azaldı, onun insan motivleri, beşeri faktörler üzerindeki kabataslak fikirlerini ilerletmek yolunda çok az iş görüldü.

Buraya kadar bu kitabın ne maksatlarla yazıldığını ve bu başlangıç kısmın temasını yani Psikologların artık bu ilmin sadece şuurlu halin ilmi şeklinde dar bir alanı kendilerine yeter görmemeleri fakat onu aklın bütün hallerini, hareket «mode., larını inceleyen bir ilim olduğunu daha doğrusu Mc. Dougell'e göre «durumların müsbet ilmi., (1) olduğunu cüretle ileri sürmeleri meselesini kuvvetlendirmek için yazıldığını gördük. Ayrıca «İntrospective., tarif ve analiz metodunun da Psikolojinin esas metodu değil sadece bir başlangıç şekli olduğunu da kabul ettirmek gayesini gördük. Bu kabil «İntrospective., tanımlar yapılan Psikoloji «pure., aslâ bir ilim olamayacağı gibi hiç bir zaman da izahçı bir ilim dahi olamaz. Yani sosyol ilimlere faydalı bir unsur halini alamaz. Şu halde alanını mümkün olduğu kadar geniş görmeli ve zekânın evrimci bir tabii tarihi şeklinde olmalıdır. Hepsinden ziyade bünyemizin esas unsurları olan zekânın doğuştan temeli «basis., olan düşünce ve hareketin «tendences innee., leri ile uğraşmalıdır.

Memnuluk vericidir ki Psikolojiyi bu kabil anlayış kendini göstermeğe başlamıştır. Artık insan dimağı ne bir «tabula rasa» ve ne de hadiseleri aksettiren sihirli bir ayna gibi sayılmıyor.

Görülüyor ki eski tip Psikoloji Hamlet piyesini prens Hamletsiz temsil etmeğe veya bir buhar makinesini tanımlarken ateş veya diğer herhangi bir hareket kaynağı ihmal ederek anlatmağa benziyor.

Psikolojinin diğer bir faydeli gelişmesinde olsun insan zekâsının sosyal çevrenin türlü tesirlerinin sonucu eski introspective metodun biricik uğraştığı, münferit zekânınsa bir «abstraction», olduğu hakikatinin kabulü hadisesidir.

Bu kitabın birinci kısmı insanın sosyal kayatı için mühim bir mevki olan insan zekâsının karakterleri ile uğraşır. Bu sosyal Psikolojinin de en önemli kısmıdır. Zira sosyal Psikoloji, insan zekâsının yaratıştan «capacite» leri ki cemiyetlerin mürekkep ruhi hayatını şekilleştirir ve bu da karşılık olarak insandaki bu yetikliklerin «cupocite», gelişmesi ve ameliyelerine amil olan tarafı ile uğraşır. Şu halde Sosyal Psikolojinin esas problemi şudur: immoral ve egoist temayülleri her hangi bir altürist temayülden daha kuvvetli bir yaratık olarak doğan ferдин cemiyet tarafından nasıl ahlâkileştirildiği...

Kitabın ikinci kısmında esas themayı ise başlıca insiyak (principal instinct) ve ilk temayülleri (primary tendencies) lerin insan cemiyetlerinin hayatında oynadıkları rolün türlü şekillerini gösterir.

[1] The Positive science of conduct or behaviour, Psikolojinin bu tarifini Mc Dougall «Primer of Physiological Psychology» Londra, 1905 adlı eserinde teklif eder.